

Csáki Árpád

NAGYSOLYMOSI INCZE SIMEON ERDŐVIDÉKI REFORMÁTUS ESPERES KALENDÁRIUMI BEJEGYZÉSEI (1810–1853)

A Székely Nemzeti Múzeum könyvtára több lelkési téka darabjait őrzi, amelyek a 19. század végétől felajánlások, kisebbrészt vásárlások útján jutottak a gyűjteménybe. Nagy Sándor hidvégi pap hagyatékával együtt például a 20. század elején Fogarasi Sámuel (1770–1830) marosi esperes, valamint Szigethi Gyula Mihály udvarhelyi tanár (1758–1837) könyvei és kéziratok közül több is idekerült. Ugyancsak ebben az időben, a 20. század első éveiben került be a múzeum könyvtárába¹ Bod Péternek az erdélyi református püspökök életrajzáról készített munkája (*Smirnai Szent Polikárpus*) egyik példányával együtt egy 1799-ben Pesten nyomtatott kalendárium², amely a 19. század első felében nagysolymosi Incze Simeon nagybaconi pap és erdővidéki esperes tulajdonát képezte. Tulajdonosa Gödri Ferenc sepsi és Ferenczi János kézdi esperesek mellett a Bethen Gábor fejedelemtől 1614-ben nyert és utódai által is sorra megerősített privilégiumok legfőbb védelmezőjének, a Rikán Belőli Kommunitásnak egyik vezéregyénisége volt, és korának legműveltebb és legbefolyásosabb háromszéki egyházi értemiségi köréhez tartozott. Szabó T. Attila kutatásai óta³ ugyanakkor az erdélyi helynévgyűjtés egyik első úttörőjeként tartjuk számon, a Magyar Tudós Társaság 1837-es kiírására beküldött pályamunkája alapján. Dolgozatunkban életrajzána megismertetéséhez kívánunk hozzájárulni a kalendáriumába bejegyzett családi és egyéb vonatkozású bejegyzéseinek közzétételével.

Nagybacon, Incze Simeon több évtizedes működésének színhelye, az erdővidéki református egyházmegyének hosszú időn keresztül legjelentősebb eklézsiája, gyakran esperesi székhelye volt, filiákként

ide tartoztak a 18. század derekáig a kisbaconi és a magyarhermányi⁴ egyházak is. Az egyház iskolája a környék legkiemelkedőbbje volt, itt kezdte tanulmányait a 18. század derekán Benkő József is.⁵ Innen származott el a 17. század végén az Incze család, amelynek soraiból a 18. század folyamán több kolozsvári lelkész és kolozs-kalotai esperes, kolozsvári orvosdoktor került ki. Ugyancsak Baconban született 1727-ben a későbbi kézdivásárhelyi lelkész és esperes, az 1793-tól haláláig (1795) erdélyi református püspök Keresztes Máté is. Lelkészei közül többen külföldi egyetemeket is megjárta, ún. *akademizánsok* voltak. Az egyházmegye múltját összegező munkájában Benkő József a következő lelkészeket sorolja fel 1770-ben: „Ezen eklézsiának papjai a memoria hominum modernorum ezek voltak: 1. Johannes Ajtai, 2. Andreas Udvarhelyi, 3. Stephanus Szokolyai, 4. Johannes Détsei, 5. Stephanus Benei, 6. Petrus Tzompó Vásárhelyi, azután udvarhelyi pap 7. Osvát Ladislaus, 8. Alexander Székely Dálnoki”.⁶

Az említett neveket Benkő az 1755-től kezdődően, Osváth László pap által vezetett nagybaconi anyakönyvek⁷ feljegyzéseiből jegyezte ki. Ennek alapján az egyházközség név szerint ismert legelső papja 1656-ból Ajtai János, egyben az 1654-ben önállósult Erdővidéki egyházmegye első esperese. A névtár 1770-ben dálnoki Székely Sándorral szakad meg, aki közel három évtizeden keresztül szolgált itt, 1762-től haláláig egyben erdővidéki esperes is volt⁸, de már nem érte meg a Nagybaconban 1785 nyarán⁹, 1744 és 1756 után¹⁰ harmadik alkalommal tartott általános zsinatot, hiszen fél évvel korábban, 1784 végén elhunyt.

¹ Székely Nemzeti Múzeum Könyvtára, ltsz. 158.

² *Száz esztendő Kalandarium vagy is az esztendőnek XII. hónapjaira alkalmaztatott Falusi Majoros Gazda. A' régi, és mostani gyűjtemények szerént Veszelszki Antal által*, Pesthenn, Találtatik Kiss István Úr Nemzeti Könyv-áros Bóltjában, 1799. (A nyomtatvány bővebb ismertetését lásd BORSA Gedeon 1981, 454–456.)

³ SZABÓ T. Attila 1981, 419–422.

⁴ Bővebben lásd MÁTHÉ János 2004.

⁵ „Nevezetes szép virágzó oskolája volt eleitől fogva s van ma is ezen eklézsiának (melyben magam is tanultam), holott házasság nélkül való mester tartatik.” (BENKŐ József 2004, 133.) 1765-ben a gyülekezet 658 lelket számlált.

⁶ BENKŐ József 2004, 134. A kézirat eredeti példányában a névsort a 19. század első felében Incze Simon újabakkal egészítette ki: „Andreas Dienes, Michael Szalatsi, Andreas Kováts, Simon Intze Nagy Solymosi”.

⁷ SÁL, Fond 105, Nr. 85, *Nagybaconi református egyház anyakönyve (1755–1838)*.

⁸ SZABÓ Miklós – SZÖGI László 1998, 134.

⁹ *ERZSI*, III, 208–221. Már az 1781. évi zsinatot Nagybaconban rendelték, de a „nagy ínség”, valamint a püspök betegségére való tekintettel Széken tartották. (KOLUMBÁN Vilmos József 2001.)

¹⁰ Erről lásd KOLUMBÁN Vilmos József 2000.

Utóda, ikafalvi Dénes András, akit a megüresedett lelkészi hivatalra 1785 nyarán iktatott be¹¹ az említett nagybaconi zsinat, ugyancsak akadémiázás pap volt. Az ő szolgálatának ideje mindössze három és fél évet tartott, 1788 végén, 42 éves korában itt halt meg. Őt kézdivásárhelyi Szalacsi Mihály követte, akit a torockószentgyörgyi zsinat 1789 nyarán nevezett ki nagybaconi lelkésznek.¹² Súlyos betegségben, 1792-ben halt meg Uzonban, ahol magát kúrálta. Helyére az 1793. évi dévai zsinat zabolai Kovács Andrást jelölte ki,¹³ aki korábban, 1789-től kezdve Genfben folytatott teológiai tanulmányokat. Szolgálatát másfél évtizeddel később tragikusan végződött, 1808-ban Enyeden halt meg, amikor József nevű fiát a kollégiumba vitte. Ebben az időben, a századfordulón került sor a templomnak alapjából való újjáépítésére, megnagyobbítására, miután 1797-ben az egyház megvásárolta a kézdivásárhelyi református templom négy évtizeddel korábban készült orgonáját.

Ilyen előzmények után érkezett meg új szolgálati helyére, a nagybaconi eklézsia meghívására nagysolymosi Incze Simeon.¹⁴

Az új pap lelkészcsaládból származott, édesapja Incze Márton (1728–1810)¹⁵ több mint fél évszázadon keresztül volt a mezőbergenyei református egyház papja.¹⁶ Anyja, Zágoni Krisztina (1738–1821) hasonlóképpen lelkészi családba született, Zágoni Sáska Balázs haranglábi lelkész lánya volt. Házasságukból hét fiú- és három leánygyermek jött a világra. A fiúk mindnyájan a marosvásárhelyi kollégiumban tanultak, szüleik egyházi pályára szánták őket. Közülük ketten még kollégista korukban meghaltak, akárcsak később János, aki világi pályát választott magának. József és Sámuel udvarhelyi, illetve marosvásárhelyi kántor és orgonista lett. A két legkisebb, Simeon és Ferenc külföldi akadémiákat is megjárva, ezt követően lépett lelkészi pályára. A lányok – anyjukhoz hasonlóan – lelkészekhez mentek férjhez.

Simeon a család nyolcadik gyermekeként, 1780 táján látta meg a napvilágot. Születésének pontos időpontját nem ismerjük, a mezőbergenyei református egyház régi anyakönyvei ugyanis a 19. század folyamán elpusztultak.¹⁷ A marosvásárhelyi református kollégium diákmatrikuláját 1795-ben írta alá,¹⁸ itt többek között (1800–1803-ben) diákkönyvtáros is volt.¹⁹ Tanulmányai befejeztével, 1804 elején állott elő a nyilvános disputációra, amelyet sikerrel teljesített: az erdélyi református kollégiumok tanárai érdemesnek ítélték a külföldi akadémiákra való kiküldésre. A marosvásárhelyi kollégium marburgi beneficiumát elnyerve indult útnak 1804 nyarán, az említett egyetemre október 2-án iratkozott be.²⁰ Feljegyzése szerint két éven és két hónapon keresztül tanult az ottani akadémián, patrónusa gr. Teleki Sámuel közbenjárására még itt elkötelezte magát gr. Gyürki István torontáli ispán udvarába házitanítóknak. Tanulmányai végeztével mindössze fél éven keresztül szolgált ott, ezt követően gr. Kemény Sámuel felkérésére az aranyosgerendi lelkészi állást foglalta el.

A nagybaconi gyülekezetbe 1809 júniusában köszönt be. Több mint négy évtizeden keresztül, 1854-ben bekövetkezett haláláig szolgált itt, az erdővidéki egyházmegye esperesének is választották.²¹ 1852 elején mint rangidős seniornak felajánlották a Rikán Belőli Kommunitás elnökségét, amelyet azonban beteges állapotára való tekintettel már nem vállalt el. Felesége nagybaconi Keresztes János²² magyarhermányi pap lánya volt,²³ akitől egy fia (Lajos, 1813) és egy lánya (Anna, 1817²⁴) született.

Az ő idejében, 1836-ban tartotta időrendben negyedik általános zsinatát Nagybaconban az erdélyi református egyház, amely alkalommal az elmúlt század végén (1798) újjáépített,²⁵ az 1820-as évektől már folyamatosan felújításra szoruló templom újjászentelésére is sor került.²⁶ Az 1839-es földrengés következtében a torony állapota vált aggasztóvá, amelyből a földingást követően a harangokat is levonták,

¹¹ ERZSI, III., 210.

¹² Uo., 259.

¹³ ERZSI, IV, 56.

¹⁴ SZABÓ Miklós – SZÖGI László 1998, 236.

¹⁵ 1746-tól a marosvásárhelyi református kollégium diákja, az etimologia osztály praeparatora. (TONK Sándor 1994, 77.)

¹⁶ Más adat szerint 1861–1809-ben volt bergenyéi pap. (IM-REH Barna 1944, 149–150.)

¹⁷ Domahidi Béla mezőbergenyei református lelkész szíves tájékoztatása. A mezőbergenyei református anyakönyvek 1845-től kezdődnek. (László Márton marosvásárhelyi levéltáros szíves tájékoztatása.) Nyomatott szomorújelentését mindaddig nem találtuk.

¹⁸ TONK Sándor 1994, 113.

¹⁹ KONCZ József 1879, 331. Lásd még SEBESTYÉN Mihály 1995, 15.

²⁰ SZABÓ Miklós – SZÖGI László 1998, 236.

²¹ ZOVÁNYI Jenő 1977, 180.

²² Keresztes János 1776–1807-ben volt magyarhermányi pap. (MÁTHÉ János 2004, 29.)

²³ Más helyen: „1817 18va Aprilis esküdtünk Bardocon”.

²⁴ Más helyen: „1817 12da Aprilis született Anna nevű leánykánk, kit keresztelt tiszteletes öreg Benedek József a kisbaconi pap, keresztattya rector tiszteletes Deső Dávid és a tiszteletes rector né keresztannya”.

²⁵ Az egyház ingó és ingatlan javainak összeírásában 1799-ben már az újjáépített templomhajót jegyezték fel: „A templom fundamentomából újjonnan épült a közelebbi múlt esztendőben, már bé is vagyon veres cseréppel fedve, csak vakolás és boltozat híjja”. (NbREL, C. 3.)

²⁶ „Templomunk utoljára az 1835 és 1838-ik években újított vala meg, mely utolsó évben éppen az egyházunkba tartott közzsínat alkalmával a megújított templom... felszenteltett.” (Emlékirat. Toronygomb felirat 1863-ból, NbREL, D.20.)

és ideiglenesen egy fa haranglámba helyezték el.²⁷ A templom kijavítására már Lukácsffi Lajos pap idejében került sor az 1850-es évek végétől kezdődően.

Incze Simeon könyvtárát, hosszú lelkészi pályája során elmondott prédikációit nem ismerjük, kéziratai, amelyből könyvolvasmányaira következtethetnénk, nem maradtak fenn.²⁸ Ferenczi János dálnoki pap, későbbi kézdi espereshez hasonlóan ő is szép tékával rendelkezhetett, amelyben megtalálhatóak lehettek a teológiai és prédikációs irodalom mellett a fontosabb történelmi tárgyú könyvek is. A kalendáriumokat is nagy érdeklődéssel forgatta, maga is foglalkozott méhészkedéssel. Mint esperes folytatta tovább Benkő József *Filius posthumus*-át, amelyet akkor az egyházmegyei levéltárral együtt Nagybaconban őriztek. (Maga Benkő is úgy rendelkezett munkájában, hogy azt utódai újabb adatokkal bővítsék.)

Az 1838-ban Döbrentei Gábor szerkesztésében megjelent, „magyar tájszavak, szólásmódok, elavult szavak” stb. összegyűjtését megcélzó „Magyar tájszótár” anyagának begyűjtésében – bár neve nem szerepel az adatközlők sorában²⁹ – feltehetően Incze Simeon is közrejárásott Ferenczi János dálnoki pappal együtt, aki több mint száz szócikket, elsősorban székely szavakat és kifejezéseket küldött be.

A kor másik jelentős akadémiai kezdeményezésére, a történelmi helynevek összegyűjtésére önálló anyaggal állott elő. A Magyar Tudós Társaság 1837-ben meghirdetett helynévpályázatára készített pályamunkájának tárgya, 1839. március 10-én kelt előszava alapján: „Magyarországban és Erdélyben vagy a hajdani Magyar Tartományokban résszint fenn lévő, résszint régi emlékekben található azon magyarhangzatu Helyesírási és család Nevek, melyeknek eredeti jelentését bizonyossággal vagy legalább hihetőséggel meghatározhatni”.³⁰ Dolgozata, amelyben a Székelyföld mellett Erdély és Magyarország más vidékeiről is elemzett helyneveket is, a kiíráson ugyan díjat nem nyert, ennek ellenére szerzője annak megjelentetését remélte. 1844-re már

a kézirat cenzúrázott változata is elkészült, kinyomtatására azonban nem került sor.

Incze Simeon 1810 körül kezdte meg bejegyzéseit az említett kalendárium üres oldalaira. A Veszelszki Antal orvos, botanikus 1799-ben kiadott *Száz esztendő kalendáriomát* a falusi majoros gazdáknak ajánlotta, hónaponkénti leosztásban látta el őket gazdálkodásra való hasznos tanácsokkal. Incze Simon pap feltehetően már korábban is találkozott Veszelszki nevével, akinek méhészettel kapcsolatos több munkája is közismert és nagy sikernek örvendő kiadvány volt. A méhekkal való foglalatosságot a 19. század első felében Háromszéken több lelkész is üzte, így a már említett Ferenczi János dálnoki pap.

Egy évtizeden keresztül időjárással, gazdálkodással kapcsolatos jelentősebb eseményeket örökített meg. Feltehetően édesanyjának és egyik testvébátyjának a halála ösztönözte 1821 körül családjáról való bővebb összefoglalás elkészítésére. A bejegyzések harmadik csoportja a lelkészi és esperesi hivatalából adódó események (általános és egyházmegyei zsinatok időpontjai és helyszínei) megörökítését képezik, és 1853 őszéig terjednek. Incze Simeon tehát majdnem élete végéig, 1854. május 9-én bekövetkezett haláláig³¹ folytatta feljegyzéseit. Néhány hónappal korábban még személyesen végezte a szokásos esperesi vizitációt, februárban a bölöni eklézsiában is megtartotta a vizsgálatot.³²

A bejegyzéseket tartalmilag három részre csoportosítva közöljük. Első része (*Pro memoria*) családjára vonatkozó emlékirat, a második részét korának eseményeit (járványok, időjárás, Erdővidék feldúlása 1848 decemberében stb.) megörökítő, valamint gazdálkodással kapcsolatos (méhészet, szolgák fogadása, termésarányok stb.) bejegyzések alkotják, míg a harmadik rész az egyházmegyéhez tartozó eklézsiáknak templomépítésre Incze Simeon esperessége idején nyert koldulási engedélyekről szóló adatokat, továbbá parciális zsinatok és tizenötödnapi (quindenalis) székek helyét és időpontját tartalmazza.

²⁷ „A templomnak nyugati bütébe vagyon egy magos, veres cseréppel fedett, kőből épült torony, mely a földrázkódáskor megrepedvén, a harangokat a szent eklézsiá tagjai leszedték belőle és a templom déli ajtaja elejébe építettett s veres cseréppel fedett haranglábra tették fel.” (*Inventarium (1842)*, NbREL, C. 16.)

²⁸ Talán részben a papilakon őrzött egyházmegyei levéltárral együtt égtek el, 1827-ben. (JUHÁSZ István 1947, 142.)

²⁹ Erdővidéki vonatkozású közléseket juttattak el Döbrentei Gábor szerkesztőhöz többek között Cserey Elek és Derzsi Mózes.

³⁰ SZABÓ T. Attila 1981, 419.

³¹ SÁL, Fond 105, Nr. 85, *Nagybaconi református Anyakönyvek (1755–1838)*, 93v.

³² SÁL, Fond 105, Nr. 102, *Bölöni református Anyakönyvek (1836–1895)*, 16r.

Incze Simeon Pro memoria

Édesatyám tiszteletes Intze Márton Maroszzékben a bergenyei reformata ekléziában 51 esztendeig folytatott papságot. Született volt 1728-ban, megholt 1810-ben, 82 esztendő korában. Született Nagy Solymosban.³³

Édesanyám Zágoni Krisztina, haranglábi reformata eklézia papjának, Zágoni Sáska Balázsnak legkisebbik leánya, született 1738-ban, megholt 1821-ben 83 esztendő korában. 51 esztendő alatt volt bergenyei tiszteletes Intze Márton édesatyámnak hitese társa; azután özvegyiségének és elerőtlenedett öregségének utolsó 11 esztendeit Maros Vásárhelyen töltötte, az holott 1821-ben December 3-ik napján Intze Sámuel testvér bátyám cantori háznál, nem annyira betegség fájdalomiban mint a vénség erőtlensége miatt csendesen elalutt.³⁴

Az édesanyám testvérei voltak ezek: Sára legnagyobb, aki ment férjhez a maros széki reformata tractus esperestyéhez és a kibédi³⁵ reformata eklézia papjához, tiszteletes Kolozsi Ferentz³⁶ sógorhoz.

A közepő Zágoni Erzsébeth ment férjhez a káposztásszentmiklósi paphoz, tiszteletes Török Ferentz³⁷ sógorhoz, kinek gyermekei voltak tiszteletes Török Sámuel somosi pap³⁸ és tiszteletes Török László³⁹ előbb Maros Vásárhelyt ispotálybéli, azután csávási református pap.

Vérségek az édes anyám anyai lineáján a Péterfi familiából valók és mások sokan, de deducálni hosszas volna!

Édesatyám tiszteletes Intze Márton és édes anyám Zágoni Krisztina gyermekei voltak ezek, kik nekem testvéreim és mind az édes atyám bergenyei papságában ugyan ott születtek:

1o. Intze Klára lett volt tiszteletes Musnai József kibédi református pap⁴⁰ sógoromnak hitese társa, ennek gyermekei: tiszteletes Musnai József⁴¹ öcsém vajai református pap, tiszteletes Musnai Sámuel⁴² öcsém szentistváni pap, Musnai Incze regio tabularis cancellista, Musnai Eszter tekintetes Nagy Elek sógor úr hitvese, Musnai Klára tekintetes Szabó József sógornak, a méltóságos gróff Kemény Sámuelné őexcellenciája tisztinyek hitese társa.⁴³

2o. Intze József⁴⁴ volt előbb székely udvarhelyi református cantor és orgonista, azután lett Marosvásárhelyt a leányiskola tanítója.

3o. Intze Sámuel⁴⁵ marosvásárhelyi cantor és orgonista. Ez vette el maros vásárhelyi civis Virág Sámuel úr leányát, és ezen a lineán a' Virág és Marusi, úgy az Horváth familiák sógorságok. Ennek gyermekei: Intze Susánna, Intze Ágnes és Intze Ferentz.⁴⁶

4o. Intze Anna, ez ment férjhez a komlódi református paphoz tiszteletes Nagy Ferentz⁴⁷ sógorhoz, kinek gyermekei Nagy Sándor, Nagy Anna tiszteletes mikészási pap Bocz István hitvese, Nagy Mária stb. stb. Ezen a lineán sógorság tiszteletes Nagy József marosvásárhelyi óras mester, aki testvére tiszteletes Nagy Ferentz sógornak.

5o. Intze János, volt méltóságos gróff Kemény Sámuel úr őexcellenciája gerendi praefectussa, de ifjú legénységben megholt 1805-ben.

6o. Intze István⁴⁸, még marosvásárhelyi tanuló korában midőn rhetor volna megholt.

7mo. Intze Pál⁴⁹ volt marosvásárhelyi kollégiumban primarius deák és contrascriba, de szárazbetegségben megholt 28 esztendő lévén.

8vo. Intze Simeon, én, ki ezeket írom 8-ik a testvérek között, voltam marosvásárhelyi togatus deák 8 esztendeig,⁵⁰ ugyan ott bibliothecarius és primarius deák, theologiae praeses és logicus praeceptor, onnan mentem a marburgi universitásba Hasiába, ottan folytattam tanulásomat 2 esztendeig és két hónapig. Onnan recommendált vala méltóságos római szent birodalmi gróff Teleki Sámuel úr őexcellenciája a méltóságos Septem Virulis Tábla⁵¹ bírójának, méltóságos báró Gyürki István⁵² úr őexcellenciája unokáinak nevelőül. De ezen nagy kegyességű úri ember fél esztendő múlva hogy én oda mentem meghalálózván, én is azon idő tájban 1808-ban meghívattatván méltóságos gróff és gubernialis consiliarius Kemény Sámuel úr őexcellenciájától a gerendi papságra, ugyan oda el is mentem, onnan pedig 1809 18va Junii meghívattatván a nagybaconi papságra, eljöttem.

Ugyan itt megházasodván, vettem hitese társul magyar hermányi volt tiszteletes református pap Keresztes János uram leányát Juliannát. Ettől született Intze Lajos fiam 1813. 5ta Septembris és Intze Anna leányom 1817 [die] 12ma Aprilis.

³³ Későbbi bejegyzésként: „Székely Udvarhelyen, oda való Intze György nagy atyámtól. Más helyen: Tekintetes tiszteletes atyám Intze Márton bergenyei pap és maroszzéki tekintetes assessor megholt 50 évi papságában Bergenyében maga ekléziájában 1810-ik évben Június 30-ik és a bergenyei temetőbe temettetett, 82 éves volt”.

³⁴ Más helyen: „Tekintetes édesanyám, Zágoni Sáska Krisztina megholt 1821-ik évben Maros Vásárhelyt 83 éves korába, ott temettetett tiszteletes Intze Sámuel testvéremmel”.

³⁵ 1770–1784 között. (IMREH Barna 1944, 146.)

³⁶ Helyesen: Kolozsi János, 1758–1768 között mezőmadarasi pap, 1760-tól marosi esperes. (IMREH Barna 1944, 151; SZABÓ Miklós – SZÖGI László 1998, 270–271.)

³⁷ 1740-től a marosvásárhelyi református kollégium diákja, az syntaxis osztály praeceptora. (TONK Sándor 1994, 73.) 1778–1795 között volt káposztásszentmiklósi pap. (IMREH Barna 1944, 145.)

³⁸ SZABÓ Miklós – SZÖGI László 1998, 478. 1793–1808 között volt somosi pap. (IMREH Barna 1944, 156.)

³⁹ 1772-től a marosvásárhelyi református kollégium diákja, Gálfalvi Gergely fainak diáktanítója, a syntaxis osztály praeceptora. 1783-tól marosvásárhelyi ispotálybéli pap. (TONK Sándor 1994, 93.)

⁴⁰ 1765-től a marosvásárhelyi református kollégium diákja. (TONK Sándor 1994, 88.) 1788–1809 között kibédi pap volt.

(IMREH Barna 1944, 146.)

⁴¹ 1799-től a marosvásárhelyi református kollégium diákja, majd fogarasi rektor, kibédi-, jeddi-, végül vajai pap. (TONK Sándor 1994, 116.)

⁴² 1802-től a marosvásárhelyi református kollégium diákja. (TONK Sándor 1994, 120.)

⁴³ Más helyen: „Tekintetes Szabó József úr, gróff Kemény Sámuel úr őexcellenciája földvári tisztartója, vette Musnai Klárát”.

⁴⁴ 1764-ban született. 1783-tól a marosvásárhelyi református kollégium diákja, a német osztály praeceptora, gróf Teleki Lajos és Zajd Dániel fainak diáktanítója. (TONK Sándor 1994, 103.)

⁴⁵ Született 1765-ben. 1784-től a marosvásárhelyi református kollégium diákja. (TONK Sándor 1994, 104.)

⁴⁶ Róla más helyen: „Tiszteletes Intze Sámuel marosvásárhelyi cantor testvér bátyám megholt 1833-ban Augustusnak 23-ik napján”.

⁴⁷ Azonos lehet az 1786-ban marosvásárhelyi diák Nagy Ferencel. (TONK Sándor 1994, 106.)

⁴⁸ TONK Sándor 1994, 104.

⁴⁹ Uo., 112.

⁵⁰ 1795-től a marosvásárhelyi református kollégium diákja. (TONK Sándor 1994, 113.)

⁵¹ Magyarország legmagasabb fokú bírói szerve, a hétszemélyes tábla (*tabula septemviralis*).

⁵² Losonczy báró Gyürki István torontáli főispán.

Ezeknek vagy a feleségem jussán itten Sepsi Baconban két colonussok és sessiojok: providus Sajtos István és providus Sajtos András.

2do. Van Sepsi Szent György várossában a Libótz utcában egy szép jószágok, melyet 1818 1ma 7bris tekintetes márkosfalvi Barabás Sándorné osztózó vér atyafival megosztottunk, mint láthatni az erről való divisionalisunkat.

3o. Van Zabolán egy sessiojok egy zsendellyel fedett házzal, melyet az néhai ipám, tiszteletes Keresztes János építtetett. Ugyan mind Zabolán, mint Sepsi Szent Györgyön künn való földek. A sepsiszentgyörgyi künn való földeket felibe míveli Popovits János disunitus cantor. A zabolai künnvaló földeket gyalogkatonára Keresztes Mihály, aki ad esztendőnként 7 magyar forint conventios pénzt. Az más része a zabolai örökségnek van gyalogkatonára Kozma Ferencnél, aki 1816-ban Április 26-kán kivette arendára 1825 24-ik áprilisig és előre addig le is tett 96 rhénes forintot a feleségemnek Keresztes Juliannának váltó cédulában.

9ik. Intze Ferentz testvéröcsém, tanult Marosvásárhelyen,⁵³ volt primarius deák a poesisben, publicus praeceptor, azután ment a jénai universitasba tanulni, onnan meghivatott méltóságos gróff és tabulae regiae praeses Kemény Sámuel úr öccelleneciája úrfiának, ifjabb gróff Kemény Sámuel úrfinak nevelőjének és most ottan van.

10mo. Intze Lidia legkisebb volt, ment férjhez elsőbbsen tiszteletes Musnai Józsefhez, a szentistváni akkori paphoz, azután attól elvált, a férje római catholicussá lett. Intze Lidia másadszor ment férjhez tiszteletes Horváth Sándorhoz, tiszteletes édesatyámnak Intze Mártonnak bergenei ekléziában szolgáló káplánjához, de attól is elválván, most lakik méltóságos gróff Toldalaghi Mihályné méltóságos Zejk Therésia asszonyánál.

[Gazdasági és történeti vonatkozású feljegyzések]

1810-ben Maji 1ma és 2da Junii szüntelen havazott, a föld a hótól egészen megfejtéredett. A rozsnak már kihányt fejeit, melyek szépek és jók voltak, elvette a hideg; de búza bőven termett.

1813 October, November és Decemberben Brassóban pestis uralkodik, mely Oláhországból jött. Nota bene. Decemberben olyan meleg idő járt hogy a gyümölcsfák kirügyeztek.

1814 Januarius 10-kéig oly lágy idő volt, hogy mint tavasszal a föld zöldellet, a madarak énekeltek. A rigó fűtyült.

1814. Ultima Aprilis és 1ma Maji szüntelen havazott a fák már szépen ki voltak virágozva, igen sok gyümölcscsel bíztattak, de azoknak nagy részit a hideg elvette. A tiszta búzák igen megüszegesedtek, a rozsnak is ártott valamit.

1814-ben Július és Augustus hónapokban egy fecskét sem lehetett látni, melyeket megölt kétség kívül a májusi nagy zivatar és hó; ennek következtése volt az iszonyú sok pillangó és azok általa hernyók megszaporodása, melyek minden zöldséget, különösen a káposztát, akkora fejeket mint egy jó nagy alma, kéntelenek voltak előre levagdalni; az hol pedig azt nem cselekedték, a kórója sem maradt meg. Híjába takarították, mert ha egy nap megtakarították, másnap megannyi volta rajta. Megválnak a következő esztendőben a számtalan hernyóból lessz-é sok pillangó. Nota bene. Nem lett.

1815-ben egyebütt a környéken nagy hó, erős tél volt. Erdővidéken kevés hó, lágy idő és sok beteges ember.

1815-ben 6ta Augustus kell újszengét osztani, de nem oszthaték, mert a gabona az ősso idő miatt el nem készült, hanem 13-ikra maradt.

19-én Novembris 1816, 11 és 12 óra között délelőtt oly sejtés lett mint éjtszaka, felleg az égen pedig kevés látszott napfogyatkozáskor.

Nota bene. 1816-ban 64 kalongya elegy búzából 81 véka, 73 kalongya rozsból lett 130 véka. Summa kalongya 137, summa véka 211. Ebből cséplőrész 20, jött nekem 191 kalongya.

19na 1817. Ment haza a szolgáló Rigo Mária a torokfájás miatt.

1817. 3tia 8bris Kézdi Vásárhellyi Benkő Sámuel gyalogkatonára jött volt hozzám méz vásárolni. NB. Szabó Andrásnál volt szilva.

1817-ben kiszóratván 41 kalongya tiszta búzát, lett belőle cséplőrészen és ebédvékán kívül 43 véka. Cséplettek 14-dén, ment cséplőrészbe és ebédvékákba 4 ½ véka. Detto 40 kalongya tiszta búzából 45 véka. Summa 88 véka. Rozs és elegy 22 véka. Summa universa 312 véka.

1818-ban kicsépettem 144 kalongya rozst és elegy búzát 14-dén, és lett belőle a cséplőrészen kívül 267 véka. Detto tiszta búza 35 kalongyából lett 45 véka. Ismét tiszta búza 15 kalongyából lett 26 véka. Summa 71 véka. Summa universa 1818-ban 194 kalongya búzából lett 338 véka.

1819-ben 25 Martii tettem ki a méheket.

1819 [die] 20ma 7bris Bányai nevű kézdívásárhellyi ember jött méz vásárolni hozzám.

1821-ben 5ta Aprilis tettem ki a méheket.

1821 [die] 10ma 7bris. Kerekes nevű kézdívásárhellyi ember jött méz vásárolni és Nagy Moses város bírāja.

1821 4ta 8bris Veres Andrásnak kezéhez adtunk 13 öreg juhot, egy berbécset és 3 nyöstén bárányt.

Detto. Máté Istvánnál van 2 szürke juh a berbécsek közt. Fizetés fél ejtel gabona egy juhtól, egy véka zab 20 juhról.

1822-ben Májusban ment Oláh János keze alá 12 öreg juh, 3 kecske és egy berbéc, 7 nyöstény bárány, summa 23.

Nota bene. 1821-ben volt 15 fejős juhom, 1822-ben volt 10 és egy berbéc, 1823-ban volt 15 fejős juh és egy berbéc.

1822-ben Augustustól fogva December végéig sem eső, sem hó nem lett, a folyóvizek úgy kiszáradtak, hogy örölni csak a nagyobb folyóvizeken lehetett, a vetések is kiszáradtak vagy kiszáradni láttattak. 1823-ban Január 1-ső, 2-ik napjain nagy hó esett.

1822-ben 206 kalongya gabonából lett 343 véka.

1823-ban 300 kalongya ősz gabonából lett cséplőrtéssel 620 véka.

1824-ben lett 228 kalongya őszből 320 véka.

1825-ben lett 114 kalongya tiszta búzából 117 véka.

1825 die 8va Aprilis van 16 fejr és 12 fekete juhunk a berbécsele együtt. Ezek közt fejős van 20, van 4 fekete tavalyi bárány és két fejr tavalyi bárány, nyöstények. Van 1825-ben bárány nyöstény 10, egy közüllök fejr, a többi mind fekete. Van in summa 27 nyöstény és 1 berbéc.

1825-ben esztenszerbe bement 20 fejr juh és a berbécsele 21. 1821-ben 15, 1822-ben 11, 1823-ban 16, 1824-ben 18. Summa 18.

1823 15ta Novembris jöttek bé a makkról a hízó sertések.

Anno 1833 die 4ta Xbris fogadtuk meg cselédünknek sepsibaconi gyalogkatonára Bedő Sámuel leányát Jucit, kinek is egész esztendőre fizetése:

1o. Kézpénz 8 rénes forint.

2o. Egy takács rokkoja és karintza.

3o. Egy zeke.

4o. 3 ing, 3 ingaj.

5o. 3 pár csizma, kettő fejelés, egy új.

6o. Egy kilenc fertályos pergát ruha.

7o. Egy kis, nyakraváló keszkenő.

8o. Egy kender rokkoja és karintza.

9o. Egy kis posztó lájbi flanel újjal.

⁵³ 1799-től a marosvásárhelyi református kollégium diákja. (TONK Sándor 1994, 116. SZABÓ Miklós – SZÖGI László

1998, 236.)

Anno 1833 die 9a Xbris fogadtuk meg Cseke Rudolfot pro Anno 1834 egész esztendőre, kinek is fizetése:

- 1o. Kilenc rénes forint bécsi váltóban.
 - 2o. Kilenc kalongya gabona, fele ősz, fele tavasz gabona.
 - 3o. Két zeke, két pár harisnya.
 - 4o. Három ing, egy gyołcs, kettő kender, három pár lábravaló.
 - 5o. Egy kalap, egy szijjú harisnyába, egy kis nyak keszkenő.
 - 6o. Lábbeli amennyi szükséges.
- Nota bene. Ha igazságoson szolgál és az esztendőt kitölti, ezeket megadjuk.

1835. 15a 7bris Jancsó József mézet vásárolt.

4ta Januarii 1837 lopták meg a csűrömöt Sajtos János és Bardocz András.

1841 die 15a Maji vettünk új pálinkafőző üstet 30 rft-on Brassóban.

Anno 1841 die 7a Novembris fogadtuk meg szolgálónknak Bocskor Rebekát, fizetése:

- 1o. Egy szederjes posztó suba s egy kis, mejre való flanell ujjal.
- 2o. Egy felleges szoknya, s egy kender rokolya, egy takács karintza és egy kender karintza.
- 3o. Három ing, 3 ingajj.
- 4o. Három pár csizma, kettő fejelés, egy újj.
- 5o. Egy nyakravaló.
- 6o. Egy főre való.

Anno 1841 die 15a Novembris fogadtuk az egész 1842-ik évre szolgálónknak Barta Sámuel, kinek fizetése:

- 1o. Kézpénz 13 rft. váltóba.
- 2o. Tizenkét kalongya gabona, fele ősz, fele tavasz.
- 3o. Két zeke, két harisnya s egy kalap.
- 4o. Három ing, három lábravaló s egy nyakruha.
- 5o. Egy harisnyaszíj, egy bocskorszíj.
- 6o. Lábbeli amennyi szükséges, ha igazságoson szolgál és az évet kitölti, nem részeges.

1843-ban május 30-án nagy árvíz Nagy Baconban, 27-en abba halnak, 94 épületek elvitetnek, harang félreveretik!

11a Maji 1848. Indultak ki Nagy Baconból a székely katonák Nagy Enyedre és Tordára az oláh zendülés ellen.

1848 die 16a Maji. Ismét baróti üstöstől vettünk egy pálinkafőző üstöt 30 rft-on.

1848. Xber 9-én vágatott le köpeczi református pap Keresztesi Mihály⁵⁴ helyt. Az ugyanakkor vett sebekbe 1849-ben májusban holt meg Belle András⁵⁵ köpeczi néhai oskola mester, cantor.

[Egyháztörténeti vonatkozású feljegyzések]

Anno 1815 6ta Junii a Gálfalván tartott szent synodusban tétettem substitutus notariusnak. Ugyanakkor a visitatorium protocollumot pro Anno 1815 kivitem, melyet akkori substitutus tractualis notarius tiszteletes Benedek Antal uram készített volt.

Nota bene. Anno 1815 6ta Junii a Gálfalván tartott Szent Synodusban tétettem substitutus notariusnak. Ugyanakkor a Visiatorium Protocollumot pro Anno 1815 kivitem, melyet akkori substitutus tractualis notarius tiszteletes Benedek Antal uram készített volt.

Püspök tiszteletes Abats János megholt 1815 6ma Augusti, 17ma 7bris harangoztatni kell a néhai tekintetes püspöknek.

1832 24a 8bris a vargyasi filialis ecclesia követei kéregetni ezek. Nro. 1: Gáspár Moses és Borbát Elek Kővár vidékén, Közép Szolnok, Kraszna, Zaránd, Hunyad, Belső Szolnok és Szászváros székben. Nro 2: Biro Moses és Kováts Sigmond Kolos, Doboka, Torda vármegyékben, Beszterce vidékén, Aranyosszékben. Nro 3: Fábrián József és Megyesi Ferentz Háromszéken, Barca vidékén, Fogaras földén, Nagysink, Szeredahely, Újgyház, Szeben, Kóhalom, Csík, Udvarhely, Maros székek. Nro 4: Kolumbán Mihály és Sándor István Alsó, Felső Fejér, Küküllő vármegye, Segesvár és Megyes székek.

1839 Novembris. A bibarcfalvi ecclesia kéregetői Bertalan Moses és Bertalan Moses[!] a Maroson túl, Kis József és Bogyor Sámuel a Maroson innen.

A száldobosi ekklezsia számára templom renovatoria kéregetők a Maroson túl Farkas István gyalogkatona és Sükei József gyalogkatona. A Maroson innen pedig gyalogkatona Kolumbán János és providus Lőrincz Pál. 1841 12a Junii.

1842 die 5a Februarii vitték el a száldobosiak kéregető levelet a templom számára huszárkatona Kolumbán József és Györke András gyalogkatona presbiterek. A Maroson túl kéregetnek Farkas István gyalog és Sükei József. A Maroson innen Lőrincz Pál providus és Kolumbán János gyalogkatona. Nota bene. Gyalogkatona Rosa lett Lőrincz Pál mellé, és olaszteleki Kolumbán Mihály gyalogkatona Sükei József mellé betegség miatt.

1847-ben Xber 21-én bardoci gyalog Gáspár Pál és Barabás Moses kéregetnek a bardoci templomra a Maroson innen, túl pedig Lázár Miklós és Sugár János. Ezek most jelentenek.

11a Maji 1848. Indultak ki Nagy Baconból a székely katonák Nagy Enyedre és Tordára az oláh zendülés ellen.

Leérkezett hozzám a szabadság a kéregetésre 29a Julii 1848. Akkor küldettek bodosi pap és baróti pap Jako Györgyhöz oly rendeléssel, hogy a követeket béeskétnév indítsa útnak legfeljebb 5a 8bris 1848. Nem lévén idehaza a feladott követek, 1848 10a 8bris ezek mentek: bibarcfalvi Bertalan István gyalogkatona, providus Tóth László bibarcfalvi a Maroson innen.

Nota bene. A baróti templom számára kéregetés végett követtek a Maroson és Szamoson innen napkelet felé az I. szám alatti kéregető levéllel és libellussal Veres Péter és Szász Lajos. A II-ik szám alatti levéllel a Maros vizén túl és Szamoson túl napnyugot felé Egyed Antal és Jósza Mihály.

28va Februaris 1814 volt nállam partialis.

10ma Martii volt Nagy Baconban a parochiális háznál partialis gyűlés.

Partialisok az én időmben eszerént és Quindenák.

1821-ben voltak így:

1o. Quindena 10ma Januarii Kis Baconban a papi háznál.

2o. 15ta Februarii quindenan Bodosban a papi háznál.

3o. 9na Aprilis partialis Nagy Ajtán.

4o. Száldobosban 21ma Maji quindena.

5o. 18va Junii partialis volt Száraz Ajtán. Synodus volt Kolozsvárt.

6o. 30ma Julii quindena volt Oloszteleken.

7mo. 3a Septembris quindena Magyar Hermányban.

8vo. 25ta Septemris partialis Bölönben, csak kihirdettetett, de nem celebrálthatott, mert 26ta Gidófalvára Communitás gyűlésére mentünk.

9no. Bardocon 15ta 8bris partialis.

⁵⁴ „Tiszteletes Keresztesi Mihály uram az 1848-ba 10-ber 9-én itten Köpecen véghezvitt iszonyatos gyilkolás által, mely a dühös román csapat által történt, több megyebeli tagokkal kegyetlenül legyilkoltatván.” (SÁL, Fond 105, Nr. 196, 8r.) A köpeczi református egyház anyakönyve összesen 51 helybéli áldozatot sorol fel. (Uo., 251v.)

⁵⁵ „12. Maji eltemettem helybeli jó szolgatársam... ki 28 éveken keresztül közkedvességben szolgálván a megyében, az egész megye tagjai könnyek közt kísérik a temetőbe. Töltött ez életbe 51, ötvenegy évet, meghalt hasgyulladásba.” (SÁL, Fond 105, Nr. 196, 78.)

- 1822 10mo. Közép Ajtán quindena 29na Januarii.
 11o. Köpecen 29ma Martii partialis.
 15a Aprilis ugyanott extraordinaria partialis.
 Nagybaconban 3a Junii partialis, synodus Zabolán volt.
 8va Julii Bibarcfalván quindena.
 24ta 7bris Bölönben [partialis].
 18va Novembris is Baconban partialis.
 1823-ban synodus legelőbb Szilágyban Zilahon.
 12ma Martii Gergely pápa napján partialis volt Bodosban.
 28ma Aprilis quindena Köpecen.
 22da Maji partialis Száldoboson a papi háznál.
 15ta Julii quindena Köpecen.
 16ta Septembris partialis Fülében.
 17ma Novembris quindena Köpecen.
 8va Xbris extraordinaria partialis Száraz Ajtán papnál.
 1824. 12ma Martii Oloszteleken törvényes partialis.
 14ta Junii partialis Száraz Ajtán Incze Dánielnél.
 27ma Septembris partialis Magyar Hermányban a papi háznál.
 1825 Martius 15-kén Bardocon pap házánál.
 Május 31-ként partialis Közép Ajtán. Synodusi partialis Septembris 26-dikán Nagy Ajtán.
 1826 14ta Februariis extraordinaria partialis Bölönben, a gróf főcurator ígérte de nem jelent meg.
 15a Martii Köpecen törvényes partialis.
 19a Aprilis Communitas gyűlése Uzonban.
 18va Maji 1826 synodusra készülő partialis volt Nagy Baconban.
 27a Septembris Kis Baconban törvényes partialis volt.
 1827 22da Martii törvényes partialis volt Bibarcfalván.
 12a Aprilis extraordinaria partialis Hermányban nemes Sigmond János dolgában.
 18va Junii törvényes partialis Száldobos.
 26ta Septembris őszi partialis Fülén.
 6a Novembris extraordinaria partialis Száraz Ajtán.
 1828 12a Martii törvényes partialis Oloszteleken.
 19a Junii törvényes partialis Barothon.
 26a 7bris törvényes partialis Bodosban.
 Köpecen 7a Maji 1829 tavaszi partialis, melynek ideje Gergely pápa napja körül, azért halasztották el, mert a megholt tractualis director, tiszteletes Szabó László helyt másnak választásról főtiszteletű püspök úr rendelését e tájban vettem.
 23a Junii 1829 Bardocon synodusra Seps Szent Györgyre készülő partialis.
 20 Julii Köpecen quidena volt.
 30a 7bris Közép Ajtán őszi partialis.
 26ta Martii [1830] Baróthon tavaszi törvényes partialis a méltóságos Szentpáli Imre úr udvarában.
 7a Junii generalis synodusra Dévára készülő partialis Bibarcfalván.
 28va Septembris őszi partialis volt Kis Baconban. Nota bene. Akkor Súlyom János olaszteleki gyalogkatona vitte el a kolozsvári templom számára az erdővidéki tractusból gyűlt alamizsnát 26 rh. ft. conventios pénzt és 29 xrt.
 17a Martii [1831] tavaszi partialis volt Magyar Hermányban a parochialis háznál.
 1a Junii. Nagy Baconban generalis synodusra készülő partialis. Désre volt rendelve, el is mentünk Erdő Szent Györgyig, de ottan szembetanált főtiszteletű püspök Bodola János úr cursussa, hogy Dés elesett gyűjtogatások miatt elhalasztatik a generalis synodus. Nota bene. A cholera miatt őszi partialis nem volt.
 1832 19a Januarii quindena lészzen Baróthon.
 Die 13a Martii törvényes partialis volt Fülében a parochialis háznál.
 22a Maji partialis volt Száldoboson.
 19a Junii partialis Száraz Ajtán volt.
 27a 7bris őszi partialis Oloszteleken volt.
 1833-ben 19a Martii partialis volt Bodosban.
 3a Junii [partialis] Bölönben, generalis synodus, Szék mezővárossában.
 23a Julii. Extraordinalis partialis Köpecen a tiszteletes papi háznál, hol a patrónusok választása disputáltatott és a székely udvarhelyi tractus objectioi szerint főtiszteletű püspök úrhoz tanácskérés tétellett a generalis szent synodus is feljelentést határozván a méltóságos Főconsistoriumhoz, amint jelentette synodusi deputansunk tiszteletes notarius Szabo Sámuel.
 26a Septembris törvényes partialis Bardocon.
 1834 [die] 20ma Martii volt törvényes partialis Nagy Ajtán a tiszteletes papi háznál.
 1834 [die] 27a Maji Közép Ajtán magyarigeni generalis synodusra készülő partialis.
 30a Septembris. Bibarcfalván volt őszi partialis.
 1835 [die] 26a Martii Kis Baconban partialis.
 1835 Junius 10-én Magyar Hermányban kolozsvári generalis synodusra [készülő] partialis.
 1835 [die] 28a Septembris Nagy Baconban volt partialis.
 1836 [die] 17a Martii Fülében volt partialis.
 13a Maji extraordinarius partialis volt Oloszteleken az hol a synodusi költség rendeztetett.
 31a Maji Száraz Ajtán generalis zsinatra készülő partialis. Generalis synodus volt Nagy Baconban. 28ma Septembrisre volt kihirdetve, de a cholera miatt változott és lett 30a Octobris.
 18ma Octobris. Őszi partialis volt Száldoboson.
 Következik partialis Bodosban 9a Martii [1837].
 Nota bene. Aprilis 19-én Ferdinánd születés innepe.
 22a Maji volt partialis Bölönben.
 28a Septembris következik [partialis] miklósvári paphoz tiszteletes Intze Sigmondhoz, megvolt.
 27 Martii [1838] partialis Köpecen volt.
 Bardoc [die] 11a Junii volt synodusra készülő partialis.
 Nagy Ajta 17a Julii extraordinarius partialis.
 Közép Ajta 27-ik Septembris volt ordinarius partialis.
 Bibarcfalva 4a Aprilis 1839 volt [partialis].
 Magyar Hermány 30a Maji 1839 gernyeszegi synodusra készülő partialis volt.
 Nagy Baconban volt 30a Septembris őszi partialis.
 Fülében volt 24a Martii 1840 partialis.
 Olosztelek[en] partialis volt 16a Junii 1840.
 Száraz Ajta 29a Septembris következő partialis. Megvolt Nagy Baconban.
 Miklósvári papnál 28 Septembris 1841 megvolt a partialis Száraz Ajtán.
 Száldoboson 30o Martii 1842 volt a partialis.
 1842 20a Maji. Vida Ferencz Seps Szent Királyról hozzám jövéen a leányának, Vida Juliannának mint felperesnek bölöni László Sámuel férje ellen pecsétet váltott, de semmi cautiót nem tett le. 14-ik Junii a synodus után ígérte hogy megjelenik, a cautiót elhossa. [Halasztatott] Barótra a quindenára.
 Köpecre volt 25 Maji rendelve partialis, de nem acceptáltatott.
 Bodoson volt őszi partialis 1842 27s Septembris.
 Bardocon volt partialis 21a Martii 1843.
 Nagy Ajtán volt alsó csernátoni generalis synodusra készülő partialis 13-ik Junii.
 Közép Ajtán őszi partialis 1843 27a Septembris.
 Magyar Hermányban 27a Martii 1844 tavaszi partialis.
 Nagy Baconban Junius 4-én volt a dévai generalis synodusra készülő partialis, az hová személyesen én mentem el esperest Intze Simeon. Visszajövet nagy kárt vallottam a piski fogadóban, a pej hámos kancám megbetegedvén, drágán a tordosi rectort

lovastól fogadtam meg. A lovam ottmaradt fogadás tekintetes Fekete János és tordosi pap t. Péterfi Károlyra bízván.

Fülében 1844-ben őszi quindena partialis september 26-án. Olasztelek 1845 2da Aprilis volt tavaszi partialis.

Száraz Ajta, dési synosura készülő [partialis] volt május 15-én.

Kis Baconba következnek [partialis] 1845 29a Septembris, megvolt akkor.

1846-ban tavaszi partialis következnek a miklósvári paphoz Száraz Ajtára. Megvolt 31a Martii.

Száldobosba 8va Junii megvolt szent zsinatra Székre készülő partialis.

Voltam a széki genralis synoduson személyesen én Intze Simeon esperes.

1846 őszi partialis következnek Köpecre. 28o Septembris megvolt.

1847. Tavaszi partialis következnek Bodosba, megvolt 13a Aprilis.

Sinodusra készülő [partialis] következnek Bölönbe, megvolt 1a Junii. [A zsinat megvolt] Abrudbányán.

Őszi partialis Bibarcfalvára, megvolt 28a Septembris.

1848. Bardocon tavaszi [partialis], megvolt.

Nagyajtára synodusra Kolozsvárra [készülő partialis], megvolt.

Közép Ajtán őszi [partialis], megvolt.

1849. Tavaszi [partialis] Magyar Hermányban volt 20 Martii. Ott t. Péterfy József praesidált.

Synodusra [készülő partialis], nem volt synodus.

Őszi [partialis] nem volt a forradalom miatt.

1850. Tavaszi [partialis] a forradalom miatt nem volt.

Synodus volt Maros Vásárhelyt 9a Junii.

Partialis Köpecen volt.

Őszi [partialis] következnek pro novitiate Közép Ajta Septembris 26-án 1850.

1851. Tavaszi partialis 24a Aprilis volt Nagy Baconban a papi esperesi háznál.

Fülében generalis synodusra Kolozsvárra [készülő partialis] 23a Junii következnek, megvolt.

29a Septembris következnek [őszi partialis] Oloszteleken, megvolt.

Nota bene. 12a 8bris lészen Kolozsvárt synodus, megvolt.

1852. Április 15-én tavaszi partialis Száraz Ajtán, megvolt.

Száldoboson lészen generalis synodusra készülő partialis. Megvolt a generalis synodus Székely Udvarhelyt.

September Kis Baconban [őszi partialis], megvolt.

1853. Miklósvári papnál tavaszi partialis. 1846-ban volt ott, most nem vállalja.

1853-ban Aprilis 5-én volt partialis Száraz Ajtán a miklósvári tekintetes pap Intze Sigmund háznál.

1853 Bölön. 1a Junii volt ott partialis.

1853 25a 8bris. Quindena lészen Barothon.

Csáki Árpád – Sepsiszentgyörgy, Stadion u. 35., Bl. 16B/8., RO-520055; csakiarpad@gmail.com

Levéltári források

Nagybaconi Református Egyház Levéltára (NbREL)

Romániai Országos Levéltár Kovászna Megyei Irodája, Sepsiszentgyörgy / Arhivele Naționale ale României Biroul Județean Covasna, Sfântu Gheorghe (Sepsiszentgyörgyi állami levéltár, SÁL)

– Fond 105: *Egyházi anyakönyvek gyűjteménye*

Irodalom

ERZSI, III–IV = *Erdélyi református zsinatok iratai*, III, 1771–1789; IV 1790–1800 (*Erdélyi Református Egyháztörténeti Adatok*, 1/3–4; sajtó alá rend. Buzogány Dezső, Dáné Veronka, Kolumbán Vilmos József, Sipos Gábor), Kolozsvár, 2001.

*

BENKŐ József

2004 Filius posthumus (*Erdélyi Református Egyháztörténeti Füzetek* 14.; sajtó alá rend. Csáki Árpád és Demeter László), Kolozsvár.

BORSA Gedeon

1981 A csízió ellenlábasai és utóélete, *Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve 1979*, Budapest, 437–518.

IMREH Barna

1944 Papok, léviták mesterek a marosi református egyházmegyében a XVII–XX. században, *Egyháztörténet*, II/1–2, 137–162.

KOLUMBÁN Vilmos József

2000 Az 1756-ban Nagybaconban tartott generális zsinat, *Erdővidéki Lapok*, I/2, 10–14.

2001 Az 1785-ös nagybaconi zsinat, *Erdővidéki Lapok*, II/1, 10–15.

KONCZ József

1879 A marosvásárhelyi helv. hitv. főtanodai könyvtár ismertetése, *Magyar Könyvszemle*, IV/4–5, 215–233, 313–332.

MÁTHÉ János

2004 *A magyarhermányi református egyházközség története (Erdővidéki Történeti és Természettudományi Tár II.)*, Barót.

SEBESTYÉN Mihály

1995 Zilahi Sámuel és a Marosvásárhelyi Református Kollégium könyvtára, *Erdélyi Múzeum*, LVII/1–2, 1–16.

SZABÓ Miklós – SZÖGI László

1998 *Erdélyi peregrinusok. Erdélyi diákok európai egyetemeken 1701–1848*, Mentor Kiadó, Marosvásárhely.

SZABÓ T. Attila

1981 A magyar helynévkutatás XIX. századi történetéhez, in: *Nyelv és irodalom (Válogatott tanulmányok, cikkek V.)*, Bukarest, 419–422.

TONK Sándor

1994 *A marosvásárhelyi református kollégium diáksága 1653–1848 (Fontes Rerum Scholasticarum VI.)*, Szeged.

ZOVÁNYI Jenő

1977 *Magyar protestáns egyháztörténeti lexikon* (3., jav. és bőv. kiad.; szerk. Ladányi Sándor), Budapest.

Însemnările protopopului reformat Simeon Incze, din anii 1810-1853

(Rezumat)

Lucrarea prezintă biografia lui Simeon Incze, protopop și preot reformat în Nagybacon (Bățanii Mari, jud. Covasna) în prima jumătate a secolului al XIX-lea, cunoscut ca unul dintre precursorii cercetării toponimiei maghiare, prin lucrarea redactată și predată pentru concursul inițiat în 1837 de către Academia Maghiară de Științe. Fiu al preotului din localitate, Simeon Incze s-a născut în jurul anilor 1780, în satul Mezőbergenye (Berghia, jud. Mureș). A frecventat gimnaziul reformat de la Marosvásárhely (Târgu Mureș), apoi și-a definitivat studiile de teologie în cadrul universității de la Marburg (Germania). După o scurtă perioadă în care a activat ca dascăl la curți nobiliare maghiare, și-a început cariera de preot la Aranyosgerend (Luncani, jud. Cluj), ocupând în anul 1819 parohia de la Nagybacon, unde și-a continuat stagiul timp de trei decenii și jumătate, până la moartea sa (9 mai 1854). Lucrarea are ca anexă notele consemnate într-un calendar tipărit la Pesta în 1799, privind familia sa, întâmplările mai importante (incendii, inundații, recolte etc.), respectiv cele privind viața bisericească (sinoade, etc.) din perioada 1810-1853.

Notes of the Calvinist dean Simeon Incze from 1810–1853

(Abstract)

The paper presents the biography of Simeon Incze, Calvinist dean and priest in Nagybacon (present-day Bățanii Mari, Covasna County) in the first half of the 19th century. He is considered one of the first forerunners of Hungarian toponimic researches, due to his paper edited and handed in for a contest initiated by the Hungarian Academy of Sciences in 1837. He was born as son of the local priest around 1780 in Mezőbergenye village (present-day Berghia, Mureș County). He attended the Calvinist grammar school in Marosvásárhely (present-day Târgu Mureș) and he finished his theological studies at Marburg University (Germany). After a short period in which he had been a teacher of the Hungarian nobility, he started his career as a priest in Aranyosgerend (present-day Luncani, Cluj County). He overtook the parish of Nagybacon in 1819 where he continued to serve for three and a half decades, until his death (May 5, 1854).

The paper presents in annex his notes made in a calendar printed in Pest in 1799, about his family, the most important events (fires, floods, harvests, etc.), as well as events concerning ecclesiastic life (councils) in the period between 1810–1853.

